

ВИМОВА ТА УПОДІБНЕННЯ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ

Перевірка домашнього

231

Перепишіть прислів'я, уставляючи пропущені літери та записуючи в дужках змінену форму слова з випадним звуком [е].

ЗРАЗОК ▾

Який човен (човна), такий весляр.

1. Сумний груд..нь і в свято, і в будень. 2. Січ..нь року початок, а зими середина. 3. Як віт..р не дме, то очерет відпочиває. 4. Хлоп..ць з ремеслом у житті не пропаде. 5. У ш..вця черевики завжди просять хліба. 6. Мислив..ць на всі боки дивиться.

✿ Визначте та підкресліть у словах орфограми.

✿ Прочитайте прислів'я, дотримуючи правил орфоепії.

232

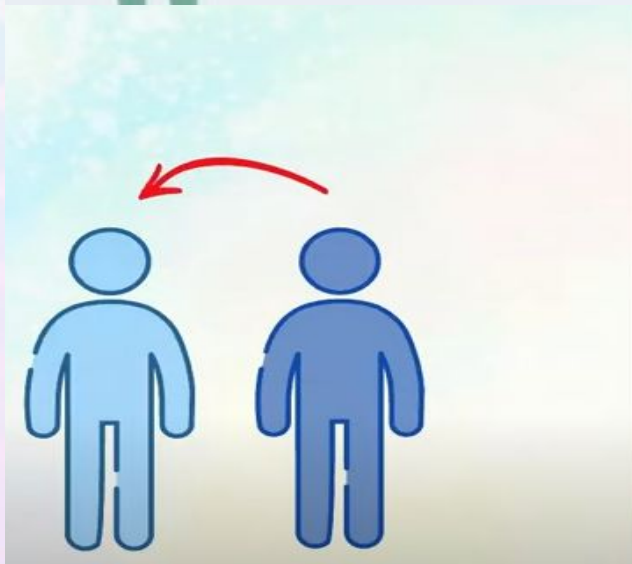
Перепишіть слова, уставляючи пропущені літери. Написання слів перевірте за орфографічним словником.

Г..рой, ч..пурний, м..лькати, м..нати, п..нал, ч..кати, п..рій, коч..рга, ц..буля, к..рувати, л..ман, м..тро, д..таль, в..лос..пед, тр..мтіти, ч..брець, печ..ніг, тр..вожний, м..тушня.

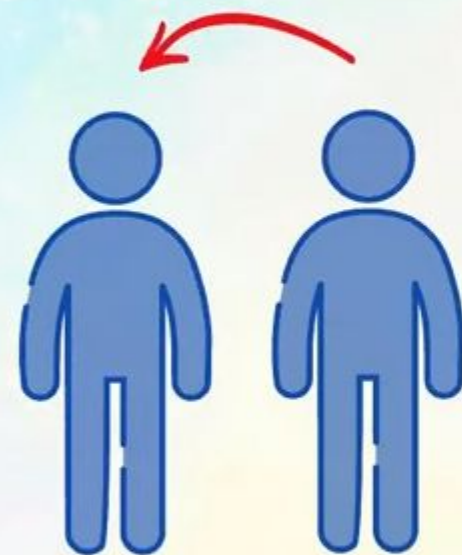
Уподібнення в природі

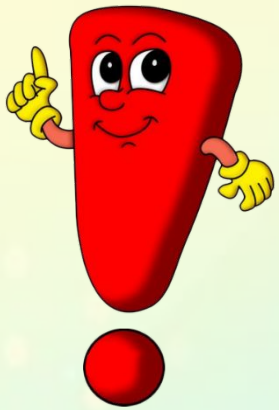

Уподібнення - це
зміна звуків у
мовному потоці під
впливом наступного
чи попереднього
звуку.

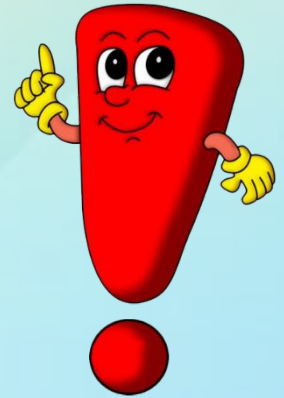

Якщо поруч
опиняються два
звуки, то сильний
звук, впливаючи
на попередній,
робить його
таким же.

СИЛЬНІ ЗВУКИ

ДЗВІНКІ

М'ЯКІ

ІСНУЮТЬ **4** ТИПИ УПОДІБНЕНЬ
ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ

1. За дзвінкістю

глухі стають дзвінкими

пишемо

ВОКЗал

вимовляємо

[вогзал]

дискурс

Цап хоче фісташки

Буде гоже ґедзю у джазі

- Футбол [фуд**д**бол]
- Анекдот [ане^и**д**дот]
- Вокзал [во**г**зал]
- Отже [о**д**же]
- Лічба [лі**д**жба]

вок**зал - [во**г**зал]**

**Глухий [к] перед
дзвінким [з]
уподібнюється до
дзвінкого [г]
(свого парного звуку) .**

Увага!

**Вимовляємо
їх дзвінко:
дуб - [дуб]**

казка - [казка]

Зверніть увагу!

Дзвінкі переважно не оглушуємо. **НАПРИКЛАД:** казка [ка́зка], гриб [гриб], важко [ва́жко]. Дзвінкі оглушуємо лише в наведених вище випадках.

дзвінкі НЕ СТАЮТЬ глухими

пишемо

дзвінкий глухий

вимовляємо

дзвінкий глухий

пишемо

везти

вимовляємо

[везти]

Винятки:

- вогко [вохко]
- легко [лехко]
- кігті [к'іхт'і]
- нігті [н'іхт'і]
- дьогтю [д'охт'у]
- префікс **з**
оглушується: **з**сипати
[ссипати]

Буде гоже ґедзю у джазі Цап хоче фісташки

не стають глухими в кінці слова: ду**б**

↓ **дискурс**

- Крім того, може інколи оглушуватися префікс **з-** перед глухими приголосними
- Зсипати [**с**:ипати]

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Орфоепічний тренажер

Вимовте чітко слова, дотримуючись поданої інструкції.

Звуки [б], [д], [з], [ж] вимовляйте дзвінко, не допускаючи їх оглушення.

Дуб, горб, лісоруб, будка, обпікся, обсипати, швидко, кладка, хід, розвідка, прудко, відпочити, берізка, чорногуз, гарбуз, верболіз, казка, боягуз, в'язка, стежка, доріжка.

2. За глухістю

- Вогко [во~~х~~ко]
- Легко [ле~~х~~ко]
- Кігті [к'і~~х~~т'і]
- Нігті [н'і~~х~~т'і]
- Дьогтю [д'о~~х~~т'у]

- **Виняток** становить звук [г], який тільки в словах *легко, вогко, нігті, кігті, дьогтю, дігтяр* (і похідних) вимовляється як [х] : [лехко], [вохко] і т. д.
- В інших словах звук [г] і перед глухими не втрачає своєї дзвінності: *лягти* [л'агти], *могти* [могти] *бігти* *одягти* *дом*

3. За м'якістю

- Під час уподібнення наступний звук впливає на попередній. Наприклад, у випадку уподібнення за м'якістю наступний м'який приголосний впливає на твердий:
- Пісня [п'іс'н'а]
- Радість [рад'іс'т']
- Свято [с'в'ато]
- Уподібнення за м'якістю стосується звуків **д, т, з, с, л, ц, н** (**Де ти з'їси ці лини?**). Якщо вони стоять перед наступним м'яким або пом'якшеним, теж стають м'якими.

пісня - [п'іс'н'а]

Твердий [с] перед
м'яким [н']
уподібнюється до
м'якого.

Але губні б, п, в, м, ф,
шиплячі ж, ч, ш, щ та
г, к, х, ґ, р перед м'якими
не уподібнюються до
м'яких.

4. За місцем і способом творення

Пишемо Вимовляємо

-ТЬСЯ

[ц':а]

-ШСЯ

[с':а]

-ЖЦІ

[з'ц'і]

-ЧЦІ

[ц':і]

-ШЦІ

[с'ц'і]

у чашці - [учас'ц'і]

Свистячий [ц]
впливає на
шиплячий [ш],
роблячи його
свистячим.

ложці - [лоз'ц'і]

Свистячий [ц]
впливає на
шиплячий [ж],
роблячи його
свистячим.

лисиці - [ли^есиц':і]

**Свистячий [ц]
впливає на
шиплячий [ч],
роблячи його
свистячим.**

зшити - [ш:ити^е]

**Шиплячий [ш]
впливає на
свистячий [з],
роблячи його
шиплячим.**

катається -
[катайе́ц':а]

граєшся -
[грайе́с':а]

розсипати - [рос:ипати́]

Орфоепічна розминка

242. Прочитайте правильно слова, користуючись транскрипцією. Поясніть вимову звуків, позначених виділеними буквами.

Вишгород [ві́жгород]
баскетбол [баске^идбо́л]
вокзал [вогза́л]
берізка [бе^ир'ізка]
легкий [ле^ихкий]
на флешці [флэс'ц'і]
на доріжці [дор'із'ц'і]
на квіточці [кв'ітоц':і]
зсадити [с:аді́ти]
зжитися [ж:й́тис'а]
радість [ра́д'іс'т']

ВИБІРКОВА РОБОТА

244. Випишіть слова, під час вимови яких відбувається уподібнення приголосних. Вимовте ці слова відповідно до норм орфоєпії та запишіть фонетичною транскрипцією. Скористайтеся орфоєпічним словником.

ЗРАЗОК. *Слід* [с'л'ід].

1. У лузі пахне вогкою травою (*О. Гончар*). 2. З туману тихо, мов русалки, ідуть берізки до води (*Д. Іванов*). 3. Чого б ти не навчався, ти навчаєшся для себе (*Петроній*). 4. А небо засніжене ніжно так ніжиться (*О. Лященко*). 5. Солодкий мед духмяно пахне в ніч (*Г. Овсієнко*). 6. Життя, кажуть, зжити – не поле перейти (*Панас Мирний*). 7. Ген-ген поміж кущів малини переповз по стежці вуж (*Є. Гуцало*). 8. Тепле слово і кішці приємне (*Нар. творчість*).

Пишемо	Вимовляємо
-ться	[ц':а]
-шся	[с':а]
-жці	[з'ц'і]
-чці	[ц':і]
-шці	[с'ц'і]

Фольклорна мозаїка

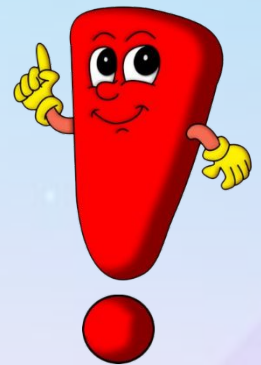
«Народ скаже, як завяже»

1. На ді...ку меду ложка дьо...
тю.

2. Важко у навчанні – ле...ко в
бою.

3. З книгою подружи....я,
розуму набере....я.

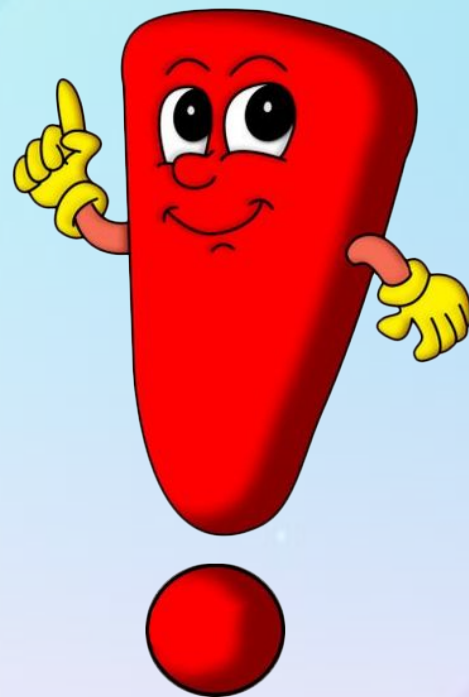
4. Осла знати по вухах,
ведмедя — по кі...тях, а неука
— по мові.

РОБОТА В ПАРАХ

1. Легкий, просьба,
дочці, розвідка,
підказка, довідка,
ходьба, ліжко.

2. Вогкий, кігті,
боротьба, подружці,
солодкий, смужка,
рідко, берізка.

249. СИТУАЦІЯ. Уявіть, що вчитель фізкультури попросив вас повідомити (усно) про проведення шкільних олімпійських ігор. Прочитайте вголос оголошення, правильно вимовляючи назви видів спорту. У яких назвах уподібнюємо приголосні?

У наступну суботу на стадіоні відбудеться відкриття шкільних олімпійських ігор.

До програми змагань включено такі види спорту:

*легка атлетика,
важка атлетика,
вільна боротьба,
стрибки на батуті,
футбол,
гандбол.*

ВПРАВА «Я коректор»

Знайдіть помилки у фонетичному записі та запишіть правильно.

Боротьба [борот'ба], ходьба [ход'ба], вокзал [вокзал], легко [легко], грядка [гр'атка], баскетбол [баске^етбол], дужка [душка], швидкий [шви^еткий], близько [блис'ко], зшивати [зши^евати], відхилити [в'ітхи^елити].

Перевір сумнівний приголосний!

*Щоб правильно написати слово із **сумнівним приголосним**, потрібно так змінити слово чи дібрати до нього спільнокореневе, щоб після цього приголосного був голосний.*

НАПРИКЛАД: кі^гті, бо кі^готь;
лож^жка, бо лож^жечка.

Написання деяких слів не
можна перевірити за
допомогою
правила. НАПРИКЛАД:
вок^кзал, фут^тбол та ін.

Завдання

Усно змініть слово або доберіть спільнокореневе так, щоб після сумнівного приголосного був голосний звук

ЗРАЗОК. Вудка – вудочка.

Грядка, солодкий,

редька, берег,

гребти, рибка,

близько,

везти, гризти,

мотузка, ніжка,

лужка, легко.

Руханка «Так\Ні»

1. Усі дзвінкі звуки оглушуються

2. Шиплячі при уподібненні звучать як свистячі

3. Виняток із правила становить дзвінкий [г], бо може уподібнюватись

4. Усі глухі звуки при уподібненні стають дзвінкими

Руханка «Так\Ні»

5. Слова уподібнюються тільки за глухістю й дзвінкістю

6. Уподібнення за м'якістю притаманне українській мові

7. Тільки словник допоможе правильно написати слова

8. Голосні звуки допомагають перевіряти написання слів

Тестові завдання

1. У котрому рядку в словах неправильно вставлені сумнівні грати?
а) нігті, сід, вогтю, кігті;
б) вокзал, рюкзак, казка, рибка;
в) лехко, вохко, бородьба, прозьба.

Тестові завдання

2. Уподібнення приголосних звуків відбувається в усіх словах у рядку:

- а) просьба, казка, кузня;
- б) вокзал, рюкзак, кігті;
- в) дігтяр, ходьба, айсберг.

Тестові завдання

3. Уподібнення приголосних не відбувається в рядку:

- а) боротьба;
- б) грядка;
- в) баскетбол.

Тестові завдання

4. Позначте рядок, в якому на місці пропущених літер потрібно вставити однакову літеру у всіх словах:

а) соло...кий, бри...кий,. боро...
ьба;

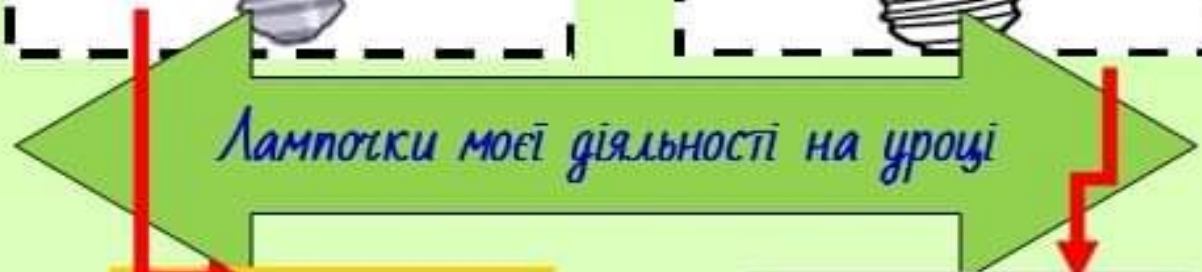
б) бря...кіт, сли...ький, дорі...ка;

в) ле...кий, во...кий, бі...ти.

РЕФЛЕКСІЯ

- Що вдалося зробити найкраще?
- Над чим варто ще попрацювати?
- Який у вас настрій після у

Мені вдалося
засвітити лампочку,
виконавши правильно таке
завдання.....

Мені поки що не
вдалося засвітити
лампочку у такому завданні...

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- ✓ Вивчити теоретичний матеріал параграфа 22.
- ✓ Виконати вправу

245

Подані іменники поставте у формі давального відмінка однини. Запишіть пари слів. Іменники у формі давального відмінка передайте звукописом.

ЗРАЗОК ▾

Ложка – ложки [лòз'ц'і].

Пóдружка, книжка, сестричка, лисичка, кішка, кішечка.